

Czech

PRÁVO NESLYŠÍCÍHO DÍTĚTE VYRŮST BILINGVNĚ

The Czech translation of
„The right of the deaf child to grow up bilingual“
by François Grosjean
University of Neuchâtel, Switzerland
Translated by Miriam Margala

PRÁVO NESLYŠÍCÍHO DÍTĚTE VYRŮST BILINGVNĚ¹

François Grosjean
Neuchâtelská Univerzita, Švýcarsko

Každé neslyšící dítě, s jakýmkoli stupněm poruchy sluchu, by mělo mít právo vyrůst bilingvně (dvojazyčně). Znat a používat posunkovou řeč a řeč slyšících (v její písemné a také, pokud možno, v její mluvené formě) umožňuje dítěti získat plnohodnotné kognitivní, jazykové a společenské schopnosti.

Co dítě potřebuje být schopno dosáhnout pomocí jazyka:

Neslyšící dítě musí být schopno pomocí jazyka dosáhnout následujících:

1. Komunikovat s rodiči a dalšími členy rodiny co nejdříve.
Slyšící dítě si obvykle osvojí jazyk v prvních letech života za podmínek, že se nachází v prostředí, kde se jazyk používá a dítě je schopno jazyk vnímat. Jazyk je také důležitým prostředkem pro vytváření a zpevňování společenských a osobních vztahů mezi dítětem a jeho rodiči. Co platí pro slyšící dítě, musí také platit pro neslyšící dítě. Dítě musí být schopné komunikovat se svými rodiči v přirozeném jazyku co nejdříve a co nejplnohodnotněji. Právě prostřednictvím jazyka se vytvářejí citové vazby mezi rodiči a dítětem.
2. Rozvíjet kognitivní schopnosti v útlém dětství. Prostřednictvím jazyka dítě rozvíjí své kognitivní schopnosti, které jsou rozhodující pro jeho osobní vývoj. Mezi ně se řadí mnoho druhů uvažování, zovšeobecňování, pamatování, atd. Kompletní absence jazyka,

¹ Tento krátký text je výsledkem dlouholetých úvah o bilingvismu a neslyšících. Ti, kteří obklopují malé neslyšící děti (rodiče, lékaři, logopedi, učitelé a vychovatelé, atd) je často nevidí jako budoucí bilingvní a bikulturní jedince. Právě tyto lidi jsem měl na mysli při psaní mého příspěvku. Rád bych poděkoval těmto kolegům a přátelům za jejich užitečné připomínky a návrhy: Robbin Battison, Penny Boyes-Braem, Eve Clark, Lysiane Grosjean, Judith Johnston, Harlan Lane, Rachel Mayberry, Lesley Milroy, Ila Parasnis a Trude Schermer.

adopce nepřirozeného jazyka, anebo používání jazyka, který dítě nedostatečně vnímá nebo zná, může mít negativní důsledky na jeho kognitivní vývoj.

3. Nabývat znalosti o světě. Dítě se učí o světě převážně prostřednictvím jazyka. Když dítě komunikuje s rodiči, dalšími členy rodiny, dětmi a dospělými, zpracovává a vyměňuje si informace o okolním světě. Jsou to právě tyto poznatky, které slouží jako základ pro aktivity, které se vykonávají ve škole. Znalosti o světě také ulehčují porozumění jazyků, které nemůže existovat bez těchto poznatků.
4. Plnohodnotně komunikovat s okolním světem. Tak jako slyšící dítě, i neslyšící dítě musí být schopno plnohodnotně komunikovat s lidmi, kteří jsou součástí jeho života (rodiče, sourozenci, vrstevníci, učitelé, jiní dospělí, atd.). Komunikace se musí uskutečnit za optimální rychlosti výměny informací v jazyce vhodném pro účastníky rozhovoru a pro danou situaci. V některých případech to bude posunková řeč, v jiných případech jazyk slyšících (v jedné ze svých forem), a někdy se budou tyto jazyky střídat.
5. Kulturně se včlenit do dvou světů. Prostřednictvím jazyka se neslyšící dítě musí postupně včlenit do světa slyšících a také do světa neslyšících. Neslyšící dítě se musí identifikovat, alespoň částečně, se světem slyšících, který je téměř vždy světem jeho rodičů a členů rodiny (90% neslyšících dětí má slyšící rodiče). Dítě také musí přijít co nejdříve do kontaktu se svým druhým světem, světem neslyšících. V obou světech se dítě musí cítit přirozeně a musí se dokázat identifikovat co nejvíce s oběma světy.

Bilingvismus je jediným způsobem pro splnění těchto potřeb.

Bilingvismus představuje znalost a pravidelné používání dvou anebo více jazyků. Bilingvismus posunkové řeči a mluveného jazyka je jediným způsobem pro splnění potřeb neslyšícího dítěte, tedy komunikovat co nejdříve se svými rodiči, rozvinout své kognitivní schopnosti, získat znalosti o světě, plnohodnotně komunikovat se svým okolím a kulturně se včlenit do světa slyšících a i neslyšících.

Jaký druh bilingvismu?

Bilingvismus neslyšícího dítěte zahrnuje posunkovou řeč neslyšících a jazyk používaný slyšící většinou. Jazyk slyšících si dítě osvojí ve psané a je-li to možné, také v mluvené formě. V závislosti na dítěti, oba jazyky mohou sehrat různé úlohy: některé děti budou dominantní v posunkové řeči, jiné v jazyce slyšících, a některé děti budou používat oba jazyky ve stejné míře. Navíc se může vyskytnout více typů bilingvismu, protože existuje více stupňů poruchy sluchu a také samotný kontakt dvou jazyků je sám o sobě komplexní (čtyři jazykové formy, dva systémy pro tvorbu a dva pro vnímání atd.) Většina neslyšících dětí se proto stane bilingvními a bikulturními v různé míře. V tomto smyslu se nebudou odlišovat od poloviny světové populace, která žije s dvěma nebo více jazyky. (Odhaduje se, že v současné době je na světě tolik bilingvistů jako minolingvistů, jestli ne více.) Právě tak jak jiné bilingvní děti, neslyšící děti budou používat své jazyky v každodenním životě a budou patřit v různé míře do dvou světů – v tomto případě do světa slyšících a také světa neslyšících.

Úloha posunkové řeči.

Posunková řeč musí být první anebo jedním z prvních dvou jazyků, který si osvojují děti s těžkou poruchou sluchu. Je to přirozený a plnohodnotný jazyk, který zaručuje plnou a kompletní komunikaci. Na rozdíl od jazyka slyšících, posunková řeč umožňuje neslyšícímu dítěti a jeho rodičům časnou a plnou komunikaci pod podmínkou, že si ji rychle osvojí. Posunková řeč sehrává důležitou úlohu v kognitivním a společenském vývoji neslyšícího dítěte a pomůže mu při osvojování poznatků o světě. Také mu umožní kulturně se včlenit do světa neslyšících (jeden ze dvou světů, kam neslyšící dítě patří), jakmile se s tímto světem zkontaktuje. Kromě toho posunková řeč usnadní osvojení si jazyka slyšících ať v jeho písemné nebo ústní formě. Je známo, že první jazyk, který si dítě přirozeně osvojí, ať je to posunková řeč nebo jazyk slyšících, značně posilní osvojení si druhého jazyka. Konečně, schopnost používat posunkovou řeč je zárukou, že dítě si osvojilo alespoň jeden jazyk. Přes značné úsilí ze strany neslyšících dětí a profesionálů je obklopujících, a také přes to, že se používá různých technologických pomůcek, zůstává faktem, že mnoho neslyšících dětí má velké problémy produkovat a přijímat jazyk slyšících v jeho mluvené formě. Čekat několik roků na dosažení uspokojivé úrovně, kterou dítě možná ani nedosáhne, a mezitím

odepírat neslyšícímu dítěti přístup k jazyku, který uspokojuje jeho bezprostřední potřeby (posunková řeč), představuje riziko, že dítě bude zaostávat ve svém jazykovém, kognitivním, společenském nebo osobním vývinu.

Úloha jazyka slyšících.

Být bilingvní znamená znát a používat dva nebo více jazyků. Jazyk slyšící většiny, kam neslyšící dítě také patří, bude jeho druhým jazykem. Tento jazyk, ve své mluvené nebo psané formě, je jazykem jeho rodičů, sourozenců, širší rodiny, budoucích přátel, zaměstnavatelů atd. Je důležité, aby se komunikace uskutečňovala i v případě když ti, kteří jsou s dítětem v každodenním styku, posunkovou řeč neovládají. V takovém případě se dá komunikovat jenom v jazyce slyšících. Jazyk slyšících, hlavně ve své psané formě, se stane důležitým prostředkem pro osvojování poznatků. Většina poznatků, které získáváme, je zprostředkováno psanou formou buď doma nebo častěji ve škole. Navíc, akademické a budoucí pracovní úspěchy neslyšícího dítěte závisí ve velké míře na tom, že dítě má dobrou znalost jazyka slyšících v psané, a je-li možno, i mluvené formě.

Závěr.

Je naší povinností umožnit neslyšícímu dítěti osvojit si dva jazyky, posunkovou řeč společenství neslyšících (jako první jazyk v případě těžké poruchy sluchu) a jazyk slyšící většiny. Aby dítě tohoto dosáhlo, musí být v kontaktu s oběma jazykovými společenstvími a musí pociťovat potřebu naučit se a používat oba jazyky. Spoléhat se jenom na jeden jazyk, jazyk slyšící většiny vzhledem k současným technologickým pokrokům, znamená riskovat budoucnost dítěte. Ohrožuje se jeho kognitivní a osobní vývoj a popírá se potřeba dítěte včlenit se do obou světů, kam dítě patří. Časný kontakt s oběma jazyky dává dítěti více záruk než kontakt jenom s jedním z jazyků, bez ohledu na budoucnost dítěte a na to, v kterém světě se rozhodne žít (v případě, že to je jenom jeden z těchto světů). Člověk nikdy nelituje, že zná několik jazyků, určitě však může litovat, když jich nezná více, hlavně když se jedná o jeho vlastní vývoj. Neslyšící dítě by mělo mít právo vyrůst bilingvně a je naší povinností mu v tom pomoci.

Další publikace autora:

Grosjean, F. (1982). *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Grosjean, F. (1987). Bilingualism. In *Gallaudet Encyclopedia of Deaf People and Deafness*. New York: McGraw-Hill.

Grosjean, F. (1992). The bilingual and the bicultural person in the hearing and in the deaf world. *Sign Language Studies*, 77, 307-320.

Grosjean, F. (1994). Individual bilingualism. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1994). Sign bilingualism: Issues. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1996). Living with two languages and two cultures. In I. Parasnis (Ed.), *Cultural and Language Diversity: Reflections on the Deaf Experience* (pp. 20-37). Cambridge: Cambridge University Press.

Grosjean, F. (2008). The bilingualism and biculturalism of the Deaf. Chapter 13 of Grosjean, F. *Studying Bilinguals*. Oxford: Oxford University Press.